

Maatregelenpakket erfgoedlijnen 2025

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

Gelet op artikel 3 van de Algemene subsidieverordening Zuid-Holland 2013 en artikel 1, sub c, van de Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland;

Overwegende dat de provincie Zuid-Holland inzet op de ontwikkeling van de erfgoedlijnen.

Besluiten:

Vast te stellen het 'Maatregelenpakket erfgoedlijnen 2025'.

De provincie Zuid-Holland zet zich conform het Coalitieakkoord 2023 – 2027 Krachtig Zuid-Holland in voor het behoud en beleefbaar maken van erfgoed voor publiek. De provincie richt zich hierbij op zeven erfgoedlijnen in de provincie Zuid-Holland zoals opgenomen in de Omgevingsvisie Zuid-Holland. De erfgoedlijnen bestaan uit de volgende objecten en elementen:

Atlantikwall

De erfgoedlijn Atlantikwall bestaat uit het samenhangende complex van bunkers/ bunkercomplexen, tankgrachten, maar ook zogenaamde zachte resten, die langs de Noordzeekust door de Duitse bezetter zijn gebouwd of benut als onderdeel van de Atlantikwall. Deze Duitse verdedigingslinie had als doel een Geallieerde invasie aan de Europese westkust tegen te houden en zo een tweefrontenoorlog te voorkomen. Zwaartepunten in Zuid-Holland zijn onder meer de clusters Festung Hoek van Holland, de verdedigingswerken in/ bij Den Haag/ Scheveningen, Katwijk en Noordwijk en enkele verdedigingswerken op de Zuid-Hollandse eilanden.

De Erfgoedlijn Atlantikwall heeft als missie het behouden, beschermen en beleefbaar maken van het Atlantikwall-erfgoed in de provincie Zuid-Holland ter herinnering aan de Tweede Wereldoorlog. De aanleg van de Atlantikwall heeft destijds diepe sporen in stad en landschap getrokken met grote gevolgen voor de bewoners. Het is belangrijk deze herinnering levend te houden vanuit het besef dat vrede hier en nu misschien vanzelfsprekend lijkt maar dat allesbehalve is. Aan de hand van zichtbare en tastbare restanten komt de geschiedenis tot leven en wordt bijgedragen aan het creëren van bewustwording en inzicht waarbij ruimte ontstaat voor reflectie en bezinning. De verschillende verhalen en beelden, zowel vanuit het 'Duitse' als het 'Hollandse' perspectief, vormen hierbij tezamen een gelaagd geheel dat genuanceerder is dan een simpele zwart-wit of goed-fout voorstelling. Dat maakt het beschermen en kunnen beleven van het Atlantikwall-erfgoed vandaag en in de toekomst blijvend relevant. In het voorjaar van 2023 is het Koersdocument 2023-2030 gereedgekomen waarmee het streefbeeld van de Atlantikwall is geactualiseerd. Er zijn 4 hoofddoelstellingen benoemd: Niet meer maar beter; Versterken van de Lijn; Herkenbare en onderscheidende clusters en De blik naar buiten.

Historisch Haringvliet

De erfgoedlijn Historisch Haringvliet, de in 2021 verbrede erfgoedlijn Goeree-Overflakkee naar delen van de Hoeksche Waard en Voorne-Putten - wordt gevormd door elementen en structuren die een relatie hebben met de voormalige zeearm van het Haringvliet en Hollands Diep. Hierin staat het verhaal centraal van 'het leven tussen en met het water, als vriend en vijand'.

De afbakening omvat een brede 'oeverzone' van de eilanden: de noordrand van Goeree-Overflakkee en de zuidrand van zowel Voorne-Putten als de Hoeksche Waard, inclusief Tiengemeten. Binnen deze geografische afbakening zijn zes kansrijke erfgoedthema's bepaald:

1. De havenkanalen en het maritieme verleden;
2. De karakteristieke dorpen die in verbinding staan met het Haringvliet, het Hollands Diep en de Bernisse;
3. Dijken;
4. Kreken (incl. de Bernisse);
5. De Watersnoodramp 1953 (inclusief de deltawerken Haringvlietdam en de Volkerakdam);
6. De waterlinies: de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, en de Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet (inclusief de vestingsteden Brielle en Hellevoetsluis).

Deze zogenaamde blauwe waterlijn biedt kansen voor samenwerking met andere gebiedsontwikkelingen en partners, zoals de Regio Deal Zuid-Hollandse Delta en de provincie Noord-Brabant in relatie tot de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak.

Landgoederenzone

De erfgoedlijn Landgoederenzone bestaat uit een parelsnoer van landgoederen, buitenplaatsen en kastelen, die als grotendeels aaneengesloten groene zone een belangrijke rust- en recreatieruimte in de Randstad vormt. De Landgoederenzone loopt geografisch langs de binnenduinrand: op de strandwallen vanaf het Westland tot en met Hillegom en langs de trekvaarten Vliet en Haarlemmertrekvaart. Gezamenlijk vertellen deze landgoederen en buitenplaatsen het verhaal van adel en welvarende stedelingen die vanaf de 17de eeuw een zomerverblijf op het platteland bouwden, om hier de drukke en vieze stad tijdelijk te kunnen ontvluchten.

Alle buitenplaatsen vormen van oudsher een ensemble bestaande uit de statige landhuizen met hun (moes)tuinen, parken en waterpartijen, en bijgebouwen zoals oranjerieën, koetshuizen en portierswoningen. Bij de grotere landgoederen behoorden ook de pachtboerderijen met weidegronden en hakhoutbossen, wat we tegenwoordig als waardevolle verbindende cultuurlandschappen zien. De locaties in de Landgoederenzone zijn daarom bijna allemaal voorzien van ruimtelijke bescherming in de provinciale Omgevingsverordening, in de vorm van een landgoed- of kasteelbiotoop. Daarnaast hebben veel van de groene tuinen en parken en historische (bij)gebouwen een status als rijksmonument.

Onder de noemer Hollands Buiten werkt de erfgoedtafel aan het behouden en verbeteren van de Landgoederenzone, het realiseren van economische dragers en het vergroten van de herkenbaarheid en samenhang tussen de landgoederen. Maar het belangrijkste is het versterken van de beleefbaarheid voor bewoners en bezoekers, uiteraard in balans met behoud van rust en natuurwaarden. Met het visiedocument Hollands Buiten, ruimtelijk beeld voor de landgoederenzone wordt gewerkt aan het realiseren van deze ambities, onder het motto: 'Hollands Buiten, verrassend rijk aan cultuur, historie, natuur en rust'.

Op de jaarlijkse Dag van het Kasteel (2e Pinksterdag) presenteren alle deelnemende locaties zich succesvol aan het publiek.

Neder-Germaanse Limes

De Neder-Germaanse Limes is het grootste archeologische monument van ons land. Dit monument heeft sinds 2021 de status van Unesco Werelderfgoed. Tweeduizend jaar geleden strekte het Romeinse Rijk zich uit van Engeland tot Syrië en van Roemenië tot Marokko: een oppervlak dat groter is dan de huidige Europese Unie. De grens rond dat enorme rijk, de Limes, had een lengte van 7.000 km. In Zuid-Holland liep deze van Katwijk langs de Oude Rijn via onder meer Alphen aan den Rijn, Zwammerdam en Bodegraven naar Utrecht en Gelderland richting Remagen in Duitsland. De erfgoedlijn bestaat uit archeologische resten van forten (castella), wachttorens en burgernederzettingen (vici), verbonden door de Limesweg. Daarnaast behoren de Vliet (Fossa Corbulonis / Corbulogracht) en Forum Hadriani (Civitas Cananefatium) tot de erfgoedlijn Limes.

Bij de ontwikkeling van de erfgoedlijn wordt ingezet op de Oude Rijn en Vliet als Romeinse waterbaan, met de Romeinse schepen van Zwammerdam als iconen en merk van de Zuid-Hollandse Limes. Gevisualiseerde en beleefbare castella zijn door routes over land en water zichtbaar en beleefbaar en met elkaar verbonden en zijn ingebed in een voor de recreant en toerist interessant Romeins aanbod.

Naast de erfgoedlijn neemt Zuid-Holland deel aan de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS) en enkele internationale netwerken met onder anderen de Duitse regio's Noord Rijn Westfalen en Rijnland Palts én is Zuid-Holland Lead Partner van het Straits project 'Bridging the North Sea'.

Oude Hollandse Waterlinie

In tijden van oorlog je land onder water zetten, het is een typisch Nederlandse vinding. In het 'Rampjaar' 1672 werd water voor het eerst op grote schaal ingezet als verdedigingsmiddel. Toen een Franse legermacht van 120.000 man ons land binnenviel werd een brede strook land tussen de Zuiderzee (het huidige IJsselmeer) en de Biesbosch geïnundeerd (onder water gezet). De (Oude) Hollandse Waterlinie was een feit. De eigenlijke functie van de Oude Hollandse Waterlinie was het verdedigen van de provincie Holland. Hier lag Den Haag, het politieke centrum van de Republiek, maar ook de belangrijkste handelssteden Amsterdam, Leiden, Delft, Gouda en Rotterdam. De Oude Hollandse Waterlinie bestaat uit elementen die het functionele defensiewerk uit de periode van 1672 belichten. Het gaat daarbij om de inundatiekommen en inundatiegebieden. Daarnaast behoren de stedelijke vestingen, de dijken en kades langs de rivieren en rond de te inunderen polders, de inundatiesluizen, forten en schansen tot deze erfgoedlijn. Het cultuurlandschap van de Oude Hollandse Waterlinie is uniek. Op veel plekken is het cultuurlandschap van steden en ommelanden, zoals dat ten tijde van de inwerkingstelling van de Waterlinie in 1672 was, nog goed leesbaar.

Trekvaarten

De erfgoedlijn Trekvaarten gaat over de 'Intercity van de 17e eeuw', ook wel Gouden Eeuw genoemd. Het vertelt het verhaal van de voor de mens gegraven waterverbinding, met trekschuiten- en jaagpaadenstructuur en vervoer van goederen en mensen over water. Het bestaat uit historische transportassen tussen de opkomende Hollandse steden: het water van en de oevers langs de trekvaartverbindingen Trekvaart Haarlem - Leiden, Vliet, Schie en Delflandse trekvaarten. Door de herijking van de erfgoedlijnen

zal er mogelijk ook meer aandacht gaan komen voor de trekvaart Leiden-Utrecht en Amsterdam-Gouda. Insteek is om de trekvaartgebonden elementen te herstellen en terug te brengen, trekvaarthaltes te benadrukken, het vaarnetwerk te verbeteren en publieksbereik en promotie. Ook wordt ingezet op de Core Business (handel en economische groei) van de oude Hollandse steden. De historische vaarwegen maken deel uit van onze identiteit als waterrijke provincie. Het waren eeuwenlange hoofdverbindingen tussen steden en van belang als OV-netwerk, voor handel en vervoer van personen. Ze zijn zeer bepalend geweest voor ruimtelijke en economische ontwikkeling van de stad en het landschap.

Waterdriehoek

De erfgoedlijn Waterdriehoek wordt gevormd door Werelderfgoed Kinderdijk, de Biesbosch en de Drechtsteden en vertelt het verhaal van het water, mensen en machines in Zuid-Holland. De Waterdriehoek bestaat uit de volgende elementen: de rivieren Oude Maas, Merwede en Noord en hun oevers en dijken, historische waterstaatsobjecten zoals molens en gemalen, buitendijkse elementen als griendheuvels en griendketen, eendenkooien en watergebonden industriële objecten als scheepswerven. Speerpunt is het maritiem-industrieel erfgoed. De maritieme industrie bepaalt in grote mate de identiteit van deze zone. Door de herijking van de erfgoedlijnen zal de aandacht hier mogelijk nog meer naar worden gelegd. Focus ligt op de verbinding tussen de afzonderlijke iconen (van losse objecten naar lijn), recreatie/ toerisme en ruimtelijke kwaliteit (oeverkwaliteit). Er wordt voorrang gegeven aan fysieke, robuuste projecten.

Met de Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020 kunnen uitsluitend subsidies worden aangevraagd voor projecten uit het Maatregelenpakket erfgoedlijnen. In onderstaande tabel worden de projecten, partijen, subsidiebedragen en prestaties genoemd waarvoor subsidies kunnen worden aangevraagd in het kader van de Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020.

Atlantikwall			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Atlantikwallmuseum Noordwijk	72.500	Planvorming inrichting Noordgang en basisvoorzieningen	Planvorming toekomstvastе inrichting Noordgang en basisvoorzieningen FL246, door: <ul style="list-style-type: none"> • Masterplan voor de toekomst van AWM Noordwijk. • Concreet inrichtingsplan per ruimte in de Noordgang. • Inrichten van de multifunctionele ruimte van de Munitiebunker.
Stichting Europees Erfgoed Atlantikwall	40.000	Bunkerdag 2025	<ul style="list-style-type: none"> • Organisatie van de Bunkerdag 2025 (24 mei 2025)
Stichting Bunker Leiden (in oprichting)	14.500	Maatregelen opening en veiligheid Bunker Leiden	<ul style="list-style-type: none"> • 2 vooronderzoeken opening Bunker Leiden • Aanleggen voorzieningen elektriciteit i.v.m. openen locatie • Plaatsen 3 ijzeren toegangsdeuren
Atlantikwallmuseum Den Haag	53.500	Realiseren beveiliging WN67 en voorzieningen	Realiseren beveiliging bunker WN67 en voorzieningen t.b.v. Festungspak, door: <ul style="list-style-type: none"> • Aanleggen alarmsysteem met camerabewaking • Verbeteren beveiliging toegangsdeuren • Beschermingswand en -glas t.b.v. FestungSPAK
Atlantikwallmuseum Den Haag	63.000	Ontwerpen en realiseren 3D-modellen	Ontwerpen en realiseren 3D-modellen van en voor diverse museumlocaties in Zuid-Holland: <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpen 65 3D-modellen / typen bunkers Atlantikwall • 230 geprinte 3D bunkers (115 bunkers in 2 formaten)

Stichting Biberbunker Oostvoorne	41.500	Historisch verantwoord herstel en onderhoud Widerstandsnest	Historisch verantwoord herstel en onderhoud Widerstandsnest 105H aan de Windgatseweg te Rockanje, door: <ul style="list-style-type: none"> • Noodzakelijk korte termijnonderhoud, • Juridisch advies voor opstellen langdurig gebruikscontract eigenaar locatie. • Biber fase 2 planontwikkeling (onder voorbehoud)
Stichting iCOON Hoek van Holland	15.000	VOL OVERGAVE	Programma met kunst en cultuur om de erfgoedlijn Atlantikwall, tijdens de viering 80 jaar Vrijheid, te beleven, door: <ul style="list-style-type: none"> • 7 uitvoeringen van verschillende vormen van hedendaagse kunst
Gemeente Rotterdam	12.500	Vormgeven en uitwerken van de Festung Hoek van Holland	Vormgeven en uitwerken van de Festung Hoek van Holland zoals omschreven in het Koersdocument Atlantikwall 2023: <ul style="list-style-type: none"> • Ambitiedocument Militair Erfgoed Festung Hoek van Holland inclusief uitvoeringsprogramma en convenant betrokken partijen

Historisch Haringvliet			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Streekmuseum Goeree-Overflakkee	35.300	De Watersnood door kinderoogen	Kostbare herinneringen bewaren voor toekomstige generaties en benutten voor wetenschappelijk onderzoek door: <ul style="list-style-type: none"> • Verzamelen/vastleggen minimaal 250 verhalen • Beleggen minimaal 8 bijeenkomsten • Ontsluiting verhalen via website Streekarchief Goeree-Overflakkee
Stichting Fort Buitensluis	12.500	Fort Buitensluis gepresenteerd	Er wordt een gevarieerd pakket ontwikkeld om de doelgroepen te bedienen: <ul style="list-style-type: none"> • Bewegwijzering met weerbestendige borden • Informatie over objecten d.m.v. 15 bordjes met info • Gids-ondersteunend materiaal • Twintig informatiepanelen over de geschiedenis van het fort
Gemeente Voorne aan Zee	112.534	Herstel en versterk – Het Hellevoetse kanonnenpark	Het realiseren van een goede presentatie van de groeiende verzameling originele kanonslopen door: <ul style="list-style-type: none"> • De lopen in 2 rijen op stellages op de kade van de Vestinghaven geplaatst; • Tenminste één informatiebord • Een interactief belevingsobject • Tenminste één vlaggenmasthouder met zitgelegenheid
Gemeente Hoeksche Waard	71.775	Geschutsbeddingen en verbindingstunnel fort Buitensluis	Herstellen van twee geschutsbeddingen en de tussenliggende verbinding door: <ul style="list-style-type: none"> • Herstel van twee geschutsbeddingen • Herstel tussen gelegen verbindingstunnel.
Marketing OP Voorne-Putten	23.650	Wandelen langs historische haventjes Nissewaard	Het realiseren van een cultuur-historische wandelen fietsroute door:

			<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen fiets- en wandelroute en opnemen op 2 websites • 15 Bordjes met QR-codes langs de route • Openingsactiviteit
Waterschap Hollandse Delta	10.000	In Strijense wateren	Een in het havenkanaal gevonden boerenschouw conserveren en tentoonstellen door: <ul style="list-style-type: none"> • Technisch conserveren van een boerenschouw • Tentoonstellen van de boerenschouw in het Museum Hoeksche Waard
Stichting House of ESports	25.000	GameCraft Historic Haringvliet	Het opnemen en behouden van cultureel erfgoed door middel van gamification en digitalisering opent nieuwe mogelijkheden voor het delen en behouden van culturele identiteit, vooral onder jongeren door: <ul style="list-style-type: none"> • Bereiken van 30 scholen (10 op Goeree-Overflakkee, 10 op Hoeksche Waard, 10 op Voorne-Putten): groep 7/ 8, 30 klassen onderbouw VO, onderbouw MBO 10 klassen. Totaalbereik: 3.000 kinderen en hun ouders • Inrichten Mobiele E-zones: locaties met 5 gamecases, 5 switches, 10 VR-brillen en 15 laptops • Vormgeven van een eigen schooltentoonstelling t.a.v. thema GameCraft • Opstellen lesbrieven
Gemeente Goeree-Overflakkee	25.000	Jaagpad/kunstwerk/infobord Sommeldijks havenkanaal	Het Jaagpad wordt in oude luister hersteld door: <ul style="list-style-type: none"> • Plaatsen van een kunstwerk • Plaatsen van een informatiebord • Aanleggen van een jaagpad ten noorden van het Havenkanaal
Gemeente Goeree-Overflakkee	20.000	Veilig gebruik geschutstoren fort Prins Frederik	<ul style="list-style-type: none"> • Herstellen elektrische installaties in geschutstoren

Landgoederenzone			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Stichting Duivenvoorde	70.000	Bezoekerscentrum in tasschuur	Duivenvoorde ontwikkelen als 'poort' voor de Landgoederenzone en het NPHD, ook voor mindervaliden, door: <ul style="list-style-type: none"> • Verbouwing en verduurzaming tasschuur • Realisatie 'changing place' • Realisatie fietsenstalling met laadpunten • Ontwikkeling ten minste 2 wandel- en fietsroutes met verdiepende verhalen
Stichting Monumentenbezit	40.000	Gebiedsontwikkeling Ruïne van Teylingen, fase 1 - uitgraven voorburcht	Het ruïneterrein wordt meer zichtbaar en beleefbaar gemaakt. In fase 1 wordt de oorspronkelijke voorburcht uitgraven: <ul style="list-style-type: none"> • Archeologisch onderzoek • Uitgraven voorburcht
Stichting Erfgoed Oud-Poelgeest	30.385	Herbestemming kapel	De kapel wordt geschikt gemaakt voor multifunctioneel gebruik als logies-, vergader- en retraiteruimte en theehuis in de zomer door: <ul style="list-style-type: none"> • herstel van het interieur en de buitenruimte

Stichting Calorama-Everwijn-Taets van Amerongen	15.848	Herstel rozentuin	De rozentuin van buitenplaats Calorama is de oudst bekende rozentuin in Nederland. Deze zal worden hersteld door: <ul style="list-style-type: none"> • Planvoorbereiding met definitief ontwerp en beplantingsplan • Uitvoering restauratieplan (onder voorbehoud)
Stadsherstel Den Haag en Omgeving N.V.	57.194	Reconstructie exterieur koetshuis Simon - fase 2	Het sterk vervallen koetshuis in Rijswijk wordt hersteld en gereconstrueerd in oude luister. Het project wordt een leerlingwerkplaats waarbij oude technieken worden geleerd. Het nieuwe gebruik wordt kinderdagverblijf. Onderdelen fase 2: <ul style="list-style-type: none"> • Reconstructie exterieur koetshuis (luiken, poortdeuren, goot) • Reconstructie court en boomgaard met herstellen aansluiting waterputten
Stichting Oostduin	47.676	Fase 3 tuinherstel, een historische kas	De vervallen kas in de tuin van buitenplaats Oostduin in Den Haag wordt vervangen door een nieuwe. Deze wordt gebruikt voor opkweken van groente, als koffieruimte voor de vrijwilligers en voor educatieprojecten. <ul style="list-style-type: none"> • Bouwrijp maken en fundering aanleggen • Aanschaf en plaatsen nieuwe kas
Congregatie van de H. Catharina van Siëna zusters Dominicanessen van Voorschoten	80.000	Restauratie Hans- en Grietjehuisje	Herstel van het vervallen 'Hans- en Grietjehuisje' van buitenplaats Bijdorp in Voorschoten. <ul style="list-style-type: none"> • Restauratie 'Hans- en Grietjehuisje'
Tennispark Marlot B.V.	146.988	Herbouw fruitmuur 6	Voor het herstel van de rijksmonumentale fruitmuren heeft Marlot eerder subsidie ontvangen, maar fruitmuur 6 blijkt in slechtere staat dan verwacht, een deel is al omgevallen. Deze muur moet geheel worden gereconstrueerd. <ul style="list-style-type: none"> • cultuurhistorisch verantwoorde reconstructie van fruitmuur 6
Zuid-Hollands Landschap	17.000	Kwaliteitsimpuls landgoed Huys te Warmont, fase 1 - vooronderzoeken	Vooronderzoek voor verbetering van de beleefbaarheid en toegankelijkheid van de entree, oprijlaan en parkeerplaats van het landgoed Huys te Warmont door: <ul style="list-style-type: none"> • Historisch onderzoek • Onderzoek beschermde natuurwaarden • Archeologisch vooronderzoek • Effectenanalyse
Stichting Verborgen Stad	17.875	Tijdreis Cronesteijn - De Loo	Door middel van Virtual Reality worden twee verdwenen buitenplaatsen tot leven gebracht voor bezoekers. Het betreft hofstede De Loo in Voorburg en kasteel Cronesteijn in Leiden. <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen 2 VR-hotspots • Gebruik van en plaatsing op 3D-platform • Ontwikkelen achtergrondteksten • Ontwikkelen 4 luisterverhalen • Realiseren tegel met QR-code bij De Loo • Realisatie infobord met QR-code bij Cronesteijn • Communicatie en marketing d.m.v. flyers, promofilmje, lezing, stadswandeling
Stichting Buitenplaats Berbice	15.549	Consolidatie zuidwestelijke tuinmuur	De lange rijksmonumentale tuinmuur rond de rozentuin van buitenplaats Berbice in Voorschoten is in slechte staat en dreigt om te vallen.

			<ul style="list-style-type: none"> • Consolidatie van de zuidwestelijke tuinmuur
Te Werve Monumenten BV	39.500	Duurzaam onderkomen vrijwilligers	<p>Voor landgoed Te Werve zijn de circa 60 vrijwilligers van levensbelang, zij maken nu gebruik van het koetshuis dat in slechte staat verkeert.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realisatie duurzaam onderkomen vrijwilligers

Limes			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Stichting Limes Legacy Katwijk	43.000	Romeins Katwijk op de kaart	<p>Romeins Katwijk op de kaart door uitvoeren archeologisch wetenschappelijk onderzoek naar Romeins Katwijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inventariseren van de archeologische vondsten aan de hand van video interviews met de amateurarcheologen die genoemde vondsten deden • Maken van een digitale kaart waarop de vondsten zichtbaar worden gemaakt • Ontwikkelen van een rondreizende tentoonstelling op 4 locaties: <ul style="list-style-type: none"> - Katwijk aan Zee: Katwijks museum; - Katwijk aan de Rijn: de Roskam; - Rijnsburg: de Burgt; - Valkenburg: het Torenmuseum. • Opstellen en uitgeven van een publieksboek ter opluistering van de opening van het bezoekerscentrum 'Limes aan Zee'
Stichting Limes Legacy Katwijk	15.050	Romeins theater	<p>Toneelstuk Romeinse verhalen Noordwijk/Katwijk door leerlingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organiseren en uitvoeren van in totaal zes Romeinse theatervoorstellingen in 2025, 2026 en 2027 door leerlingen van het voortgezet onderwijs in Noordwijk en Katwijk • Schrijven van script voor Noordwijk en een voor Katwijk aan de hand van aan beide locaties gerelateerde verhalen met inbreng van de leerlingen
Stichting Verborg Stad	32.000	Tijdreis naar Forum Hadriani	<p>In samenwerking met Xinas, The Missing Link en het Erfgoedhuis Zuid-Holland wordt een digitale verbeelding van Forum Hadriani, de Romeinse stad in Voorburg ontwikkeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vijf dimensionaal (5D) platform ontwikkeld en ingericht in combinatie met de toepassing van de Time Travel app • Realisatie drie hotspots • Zes verhalen voor jongeren ontwikkeld als educatief programma • Promotiecampagne • Publieksactiviteit in de vorm van een Historisch Café inclusief begeleidde wandeling
Gemeente Alphen a/d Rijn	60.200	Pleisterplaats Albaniana	<ul style="list-style-type: none"> • Verbreden en vermarkten Pleisterplaats Albaniana en verbinden van de Wereldstad- De Limes, place to be, fase III. • Verbinden van de Limes Presentatie Units in Alphen aan den Rijn door het organiseren van het Romeins Weekend • Marketingcampagne gericht op het verbinden van de Limes Presentatie Units (LPU's)

			<ul style="list-style-type: none"> • Opleiden en begeleiden van de Alphense Wereldstad gidsen • Koppelen van de Limes verhalen aan onderwijs/ educatie door het aanbieden van minstens 2 stageplaatsen • Geschikt maken van minstens 2 informatiepakketten/ wandel-, fiets- en vaartochten
Stichting NI-GRVM PVLLVM Ad Vitam	70.950	Romeins leven	<p>De realisatie van een valetudinarium – een Romeins ziekenhuis- en de verbeelding van het Romeinse leven in NIGRVM PVLLVM als onderdeel van een ontwerp voor de herinrichting van de Castellumtuin in Zwammerdam.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vooronderzoek en ontwerpplan valetudinarium • Bouw van het valetudinarium • Organiseren van evenementen met 5 lezingen / workshops en een permanente expositie/ tentoonstelling
Stichting NI-GRVM PVLLVM Ad Vitam	28.380	Roman pottery; old & new	<p>Verbeelding van Romeinse vondsten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen van een expositie (6 maanden) over diverse archeologische vondsten (2700 vondsten gedaan) • Vier lezingen en vier workshops in 2025, 2026 en 2027 inclusief materiaalkosten • Archeologische begeleiding/ advisering
Stichting Museum Archeon	43.000	Coast to Coast/lichtfestival	<p>Verbeelding van de Romeinse periode in de kustregio's rondom de Noordzee.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lichtfestival met een hoofdrol voor de Romeinse schepen van Zwammerdam als essentieel transportmiddel voor de verspreiding van levensmiddelen langs de Oude Rijn
Erfgoedhuis Zuid-Holland	20.142	Actualisering Time Travel app	<p>Uitrol van de Time Travel app in de Zuid-Hollandse Limes Presentatie Units.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Actualisering van verouderde foto's in de apps door nieuwe panoramafoto's • Hosting van de apps inclusief beheer en onderhoud voor een periode van minimaal drie jaar • Markering van uitzichtpunten in de app op locatie via QR-codes • Promotie van de apps in de vorm van videofilms, drukwerk en digitale communicatiekanalen ter uitbreiding van de presentatiemiddelen op locatie
Studio Ester van de Wiel	39.560	Limes verweven met nu	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerking van projectideeën van zes studenten van de Design Academy Eindhoven (DAE) als vervolg op het 'Limes, Weaving Times' project door begeleiding en advisering van de studenten met als doel het Romeinse verleden zichtbaar en toegankelijk maken voor alle belangstellenden in Zuid-Holland

Oude Hollandse Waterlinie			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Liniebureau	35.726	OHW-Routeborden	<p>Van de ca 75 lokale routeborden wordt de helft weggehaald. De andere helft zal worden vernieuwd en vervangen. Ook worden ze opgenomen in een gezamenlijk routebewegwijzerings- en informatiesysteem met een aantal innovatieve aspecten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Weghalen helft van de lokale routeborden • Vernieuwen andere helft routeborden

			<ul style="list-style-type: none"> Opnemen vernieuwde borden in gezamenlijk informatiesysteem
Stichting Forten Nederland	44.371	Publiekscommunicatie OHW 2025	<p>Publiekscommunicatie Oude Hollandse Waterlinie door het:</p> <ul style="list-style-type: none"> Verzenden Z-cards + routegidsen 2x per jaar naar 100 adressen Acht pagina's tellend artikel OHW inclusief schuilkerk Zwammerdam in het FORT! en Vesting magazine inclusief verspreiding 2x per maand bericht op FB en Insta kanaal Forten & Waterlinies plaatsen over aanbod in de Oude Hollandse Waterlinie Ontwikkelen en verspreiden van een inspiratiegids
Stichting OHWL	26.200	Coördinatie Marketing & Communicatie Oude Hollandse Waterlinie	<ul style="list-style-type: none"> 6 nieuwbrieven voor geïnteresseerden en 6 nieuwbrieven voor partners Stijging van 10% websitebezoeken Doorontwikkeling website met de landingspagina's voor bezoekers die de QR codes gebruiken Het inzetten van onze social media accounts om: <ol style="list-style-type: none"> het aantal volgers te vergroten: Facebook van 1900 volgers met een stijging van 10% naar 2090 volgers, Instagram van 1800 volgers met een stijging van 10% naar 1980 volgers. Het daarmee het verhogen van bezoekers aan de OHW. Een doorontwikkelde en met 30 nieuwe en actuele foto's gevulde beeldbank Organiseren van het Waterlinieberaad of ander symposium voor bestuurders en ambassadeurs Het voeren van een gesprek per jaar met partners tbv gezamenlijke (gebieds)visie en koppelkansen. Het uitbouwen van (gedeelde) evenementen met de NHW en de ZWL en/of andere linies met minimaal 1 kennisdag
Cruxquest	15.670	Hotspots Nieuwpoort	<p>Creëren van een aantal belangrijke historische belevingspunten in Nieuwpoort door:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aanpassing van de bestaande Nieuwpoort game Maken 360 clip Beer en Monnik en stadspoort en inpassen in route en VR-paal Maken 360 clips reconstructie kasteel Langerak en plaatsen QR-paaltjes Organiseren van een openingsfestival
Stichting Museum Nieuwpoort	10.000	Kidsproof maken Museum Nieuwpoort (vervolg project 2024)	<p>Met moderne technologie wordt het museum aantrekkelijker voor de jeugd. Dit door middel van een VR Fauteuil.</p> <ul style="list-style-type: none"> Realiseren VR Fauteuil
Stichting Struinen en Vorsen	18.400	Waterliniefood	<p>Dit project bouwt voort op Waterlinie Voedt. De volgende stap is om de leringen uit het verleden toe te passen en nieuwe samenwerkingsverbanden te creëren.</p> <ul style="list-style-type: none"> Netwerkbijeenkomst reguliere- en stadslandbouw Workshop 'het geheim van Waterlinie Food 6 Foodkenners portretten met link naar 1672 Foodkaartjes (6000), posters (1000) 20 Waterlinie Food Punten koppeling met routekaart Schanskorf Wanderen Interactieve Waterlinie Foodkenners Meet & Great omgeving Mediacampagne

Stichting Vestingstad Nieuwpoort	10.000	Vestingkaas	Het vertellen van verhalen van het gebied OHW via kaasgebruikers via QR-code op de kaas. <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen marketingplan en materiaal incl. projectcommunicatie • Content voor het verhaal van de OHWL achter de QR-code
Stichting Schuilkerk Zwammerdam	17.529	Schuilkerk Zwammerdam	Zichtbaar maken schuilkerk op de erfgoedlijn OHW door: <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen nieuwe website en aanpassen huidige website • Kunstwerk met QR-paal bij de kerk • Ontwikkelen autoroute en zowel digitaal met een app als fysiek met een boekje aanbieden • 6 ritten per jaar begeleiden
Stichting Struinen en Vorsen	24.500	Schanskorf Wanderen	Door routes door het inundatiegebied uit te zetten, gemarkeerd door grote schanskorven wordt er een link gemaakt met het Rampjaar 1672, toen de schanskorven veelvuldig als verdedigingsmiddel werden gebruikt en ter plaatse konden worden gevlochten, omdat de wilgentenen overal voor handen waren in het natte land. <ul style="list-style-type: none"> • Multimediaal schanskorvenroutenetwerk uitzetten • 6 schanskorven routemarkers maken en plaatsen bij linie-attractiepunten • 2 educatieve workshops ontwikkelen • Routekaart (oplage 5000) en distributie • Sociale mediacampagne i.s.m. erfgoed- en marketingpartners • Presentatiemoment
Museum Nieuwkoop	13.500	Kind Interactieve Linie (Het sprekend schilderij van Nieuwkoop)	Het sprekende schilderij wordt een interactieve hub waardoor jonge bezoekers uitgedaagd worden interactief het museum en haar omgeving te verkennen. <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen sprekend schilderij

Trekvaarten			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Vereniging Hendrick de Keyser	219.718	Restauratie en herbestemming van 't Reedershuys te Vlaardingen	Naast het behoud van cultuurhistorie middelen genereren voor toekomstig onderhoud <ul style="list-style-type: none"> • Er worden twee woningen gerealiseerd met bijbehorende historische vertrekken • Historische stijkkamers worden na restauratie opengesteld
Gemeente Delft	200.000	Restauratie Kruit-huiskade	De kades, overkluizing, brug en het fietspad worden grondig gerestaureerd.
Stichting Cultureel Forum Schiedam	47.000	Trekvaart Schiedam	Tijdens de manifestatie 'Zie de Schie' worden georganiseerd: <ul style="list-style-type: none"> • 4x een lange informatieve vaartocht • 5x een kortere informatieve vaartocht • Aan boord vertellen verhalenvertellers • Vooraf een kenniscafé
Stichting Historische Scheepswerf Klaas Hennewerf	40.000	Opleidingsplek jonge vaklieden op traditionele scheepstimmerwerf	Het bieden van voltijd professionele begeleiding voor een opleidingsplek in het (scheeps)timmervak van 4-12 jongeren.

Stichting Beleving Kasteel Keenenburg	65.000	Beleving Waterburcht Keenenburg	<p>Relatie tussen Keenenburg en de trekvaart versterken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cortenstalen loopbrug • Reconstructie van het schuithuis en het muurwerk van de slotgracht • Reconstructie waterput • Renoveren en actualiseren van informatiebord • Website actualiseren • Belevingsverhalen zowel op locatie als digitaal • Lesprogramma
Gemeente Rotterdam	24.000	Gedeeltelijk herstel Koetshuis en pop-up expositie De Tempel	<p>Koetshuis op buitenplaats De Tempel zal gebruikt gaan worden als expositieruimte en als horeca- en informatiepunt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Provisorische verbetering van het interieur en het aanzien van het exterieur • Een uitgebreidere expositie met aandacht voor trekvaarten en buitenplaatsen
Regionaal Samenwerkingsverband Water-Stad-Land	30.000	Beleef het trekvaartverleden in Den Haag!	<p>De resultaten van het project 'Den Haag als knooppunt van vaarverbindingen' voor het brede publiek toegankelijk maken, in het bijzonder wat de trekvaarten betreft.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 360-gradenvisualisatie "à la Panorama Mesdag" in de Haagse Toren • Een belevenisroute vanuit een folder of onder begeleiding van een gids maken
Hofcultuur	22.500	Atlas van Jan Steen	<p>In opvolging van het project 'Jan Steen in Holland' zullen de resultaten in een uit te geven boek worden vermeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Boek met belevenisroute die fysiek kan worden afgelegd alsook met het boek op schoot. • Bijbehorende audio-informatie online
Stichting Onderwater Producties	22.000	Schuyt-praatjes	<p>Dit 17e-eeuws literair genre zal nieuw leven worden ingeblazen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 12x een audio- of luisterverhaal als podcast online • 16x een theatervoorstelling op locatie
Stichting Open Monumentendag Rotterdam	30.000	Het gezicht van Delfshaven	<p>Voorafgaand en tijdens de Open Monumentendagen wordt de geschiedenis van Delfshaven onderzocht, vertaald en gedeeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In twee 'Huizen van de Wijk' zullen bijeenkomsten worden georganiseerd • In het monumentenweekend vertaalt zich dat in een publieksprogramma • De rondleidingen en/of theatervoorstellingen zullen ook daarna nog ten minste tweemaal worden uitgevoerd. • Reportageserie door omroep OPEN Rotterdam • Verspreiden van publieksprogramma via de mediakanalen van OPEN Rotterdam

Waterdriehoek			
Subsidieontvanger	Maximale subsidie	Projectnaam	Prestaties
Leefwerf de Biesbosch	50.000	Baken voor Maritiem Drechtsteden	Inrichting van Historisch Informatie Punt in de stuurhut van veerpont, met audiovisueel kunstproject en programmering:

			<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek • Ontsluiting • Realisatie
Vereniging De Binnenvaart	36.000	Het Klokhuis over de Binnenvaart	Tweedelige serie met verhalen over de Binnenvaart voor jeugdprogramma Het Klokhuis van de NTR: <ul style="list-style-type: none"> • 2 afleveringen
Stichting Werelderfgoed Kinderdijk	100.000	Educatieruimte in het J.U. Smitgemeal	Een modern werkend gemeal als bezoekerslocatie bij Werelderfgoed Kinderdijk: <ul style="list-style-type: none"> • Educatieruimte/ tentoonstelling • Trap
Stichting Deltaconcerten	18.000	Deltaconcerten 2025	Twee buitenconcerten, met in totaal 400 bezoekers.
MTD Landschapsarchitecten	75.000	Herstel en inpassing Stolk Peiner kraan	Herstel en inpassing van kraan van voormalige scheepssloperij: <ul style="list-style-type: none"> • Onveilige elementen verwijderen • Herstel oude elementen • Conservering • Inpassing
Dordrechts Museum	30.000	Turner Facing Waters	Tentoonstelling over Britse schilder Turner, met thema water en Dordrecht: <ul style="list-style-type: none"> • Tentoonstelling in het Dordrechts Museum (7 feb – 17 mei 2026) • Publieksprogramma • Themanummer van museummagazine Culthure, over deze tentoonstelling • Herdruk wandelboekje (1500 stuks)
stichting Dichter bij de polder	20.000	Kunstproject Anker/kluisgat	Kunstproject van maritiem-industrieel artefact: <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp en afvormen van modellen • Brons gieten • Afwerking • Plaatsing
Waterschap Hollandse Delta	10.000	Herstel Haniasluis Biesbosch	Fase 1 van het herstel van de Haniasluis (gemeentelijk monument): <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek • Inspectie • Kostenraming

Den Haag, 22 oktober 2024

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

secretaris

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

voorzitter,

mr. E.W. Kolff